

Яворська Т.И. доктор з.н. професор

Прус Ю.О., к.е.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

Петрига О.М., к.е.н., доцент

Дніпровська філія університету Україна

ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ОСНОВНІ МЕТОДИ ЇХ ЗАПОБІГАННЯ

Загальновідомо, що в сучасних умовах господарювання, інфляція (інфляційні процеси) є значним руйнівником економіки і погіршення стану життя населення кожної країни. В Україні темпи її розвитку за останні роки зросли до критичного рівня. Успішний розвиток економіки країни в значній мірі залежить від своєчасного запобігання та ефективного використання методів її усунення в управлінні розвитком економіки.

Тому актуальність вибраної нами теми дослідження не викликає сумніву.

Інфляція (інфляційні процеси) – знецінення паперових грошей, що супроводжується зростанням цін на товари та послуги, є значним руйнівником економіки країни. Вона спричинює розладнаність грошової системи, створює фінансове напруження в країні, послаблює зацікавленість працівників результатами своєї праці і, як наслідок, призводить до підвищення вартості та погіршення життя населення країни.

У період інфляції курс національної валюти падає.

До основних видів інфляції відносяться:

інфляція адміністративна – інфляція спричинена адміністративними управлінськими рішеннями;

інфляція витатків – інфляція, що проявляється у підвищенні цін на виробничі ресурси (матеріальні, технічні та трудові), в результаті чого зростають витрати виробництва та обігу, а з ними і ціни на вироблену продукцію;

інфляція кредитна – інфляція, що викликана перепоვნенням каналів грошового обігу надлишковою кредитною масою грошей;

інфляція монетарна (грошова) – є одним із основних видів інфляції, що полягає в загальному зростанні рівня сукупних ринкових цін під впливом емісії

грошей. Вона є результатом невідповідності сукупної грошової маси й обсягу товарів та послуг в обігу;

інфляція повзуча – інфляція, що розвивається повільними темпами (2 – 4 % за рік). У разі зростання темпів інфляції до 10 – 12 % економіка впадає у кризовий стан і їй може загрозувати руйнація;

інфляція галопова – інфляція, що розвивається нестримними темпами (те саме, що й гіперінфляція). Вона виникає за кризових ситуацій в економіці;

гіперінфляція – надшвидке зростання товарних цін і грошової маси в обігу, що призводить до різкого знецінення грошової одиниці, розладу платіжного обороту, порушення нормативних господарських зв'язків, зниження рівня життя та ін. Вона є останньою стадією інфляційного процесу і настає, як умовно вважають, у разі зростання цін, яке перевищує 50% на місяць.

Інфляція в Україні є значним руйнівником економіки. З роками її темпи зростають. За 2018 рік рівень інфляції в Україні сягнув 13,7% - це галопова інфляція (майже те саме, що й гіперінфляція), яка виникла за кризових умов в економіці, спричинених в основному адміністративними рішеннями, необґрунтованим підвищенням цін і тарифів на газ, електроенергію, воду, транспорт, паливо та ін..

Основними причинами високого рівня інфляції в економіці нашої країни за останні роки, як на нашу думку є:

дефіцит управлінських кадрів належної компетенції щодо прийняття ефективних рішень управління економічними процесами розвитку економіки;

відсутність стратегії розвитку економіки країни, планування і контролю;

дефіцит державного бюджету, для покриття якого випускають державні цінні папери чи просто паперові гроші;

високий рівень непродуктивних витрат (особливо військових, субсидій, на будівництво доріг, надання окремих послуг) держави;

прорахунки в ціновій політиці і регулювання валюти;

непослідовна та не стимулююча податкова політика;

зростання тіньової економіки;

відсутність пільг з НДС виробникам важливої продукції та надання важливих послуг;

відрив зростання заробітної плати (в необґрунтованих розмірах) від

зростання продуктивної праці;

відсутність антикризових заходів управління економікою;

монопольне становище окремих виробників та ін.

Багаторічний досвід економічно розвинутих країн світу свідчить про те, що в ринковій економіці економічну політику слід реалізовувати лише через державне регулювання економічних процесів за допомогою наявних методів. Проте, методи регулювання економіки в різних країнах світу неоднакові, оскільки різні держави мають різну історією, різні національні моделі організації господарства, різні традиції і культури.

Здійснюючи регулювання соціально-економічних процесів держава використовує систему методів і інструментів, які використовуються в залежності від змісту задач, які вирішуються, фінансових можливостей, накопиченого досвіду регулювання економіки (рисунок 1).

Система державного регулювання економіки включає: правове регулювання, адміністративне регулювання та економічне регулювання (пряме та опосередковане).

Правове регулювання заключається в установленні правил гри для всіх суб'єктів ринку. Система законодавчих норм і правил визначає форми і права власності, організаційно-правові форми підприємств, умови укладання контрактів, функціонування фірм і взаємні обов'язки відносин профспілок і власників підприємств та ін.

Рисунок 1. Система державного регулювання

Адміністративне регулювання включає:

процес ліцензування і акредитації;

квотування (обмеження експорту і імпорту певних видів товарів);

контроль над цінами, валютним курсом, обліковою ставкою та ін..

В більшості країн світу дія адміністративних заходів в сучасних умовах обмежується соціальним захистом населення та охороною навколишнього середовища.

Пряме економічне державне регулювання включає:

прямі державні субсидії;

змішане фінансування і часткове інвестування;

державне підприємництво;

державне планування і прогнозування.

Опосередковане економічне державне регулювання включає: податкове, амортизаційне, митне, кредитно-грошове та валютне регулювання.

Серед основних причин зростання інфляції, найбільшими руйнівниками економіки країни, як на нашу думку, є відсутність державного регулювання економіки (планування, прогнозування і контролю розвитку економіки), розвиток тіньової економіки, не стимулюючі податкова та цінова політика.

Найважливішим методом державного регулювання економіки, впливу на макро й мікроекономічні процеси у країні за ринкових умов господарювання є планування.

Світовий досвід підтверджує, що жодна держава не могла подолати кризи, не маючі сильної влади і не застосовуючи елементи планування. Програми реформ, виходу з кризи фактично є планом дії держави.

В умовах системи трансформації на всіх рівнях управління (держава, міністерство, регіон) не можна обійтись без плану. Тому, крім загальнодержавного, потрібні плани (програми) розвитку окремих галузей, господарських комплексів, регіонів, підприємств та ін.

Найрозвиненіші країни світу (Японія, Франція, США та ін..) з ринковою економікою не відмовились від плану.

Загальнодержавне планування в країнах з ринковою економікою, має індикативний характер. Розроблені плани формально не є законами, які орієнтують і мобілізують окремі ланки економічної структури на їх виконання в загальнонаціональних інтересах. Так, наприклад, в Японії економічні плани є індикативними і не мають примусового характеру по відношенню до приватної господарської діяльності. Тим не менше вони вносять вагомий вклад в розвиток економіки, оскільки визначаються цілі економічної політики, визначаються найважливіші задачі господарського розвитку на кожному етапі. При цьому з'являється можливість розробляти на перспективу попереджуючі заходи, а головна роль планів є в тому, що вони підвищують почуття приналежності до національної господарської політики. Розробка і реалізація подібних комплексних планів проводиться відповідно до закону про комплексний розвиток території країни і тому вони мають законодавчий характер.

Отже, державне планування, прогнозування і контроль є важливим фактором регулювання розвитку економіки, розвитку інфляційних процесів.

Що стосується тіньової економіки, то слід відмітити, що в сучасних умовах у процесі формування ринкових відносин замість обмеження спостерігається її нестримне зростання майже в усіх країнах світу. Дослідження свідчать, що частка тіньової економіки в Україні становить у межах 40 – 50 % ВВП, що є критичною. На цьому рівні вплив нерегульованих державою факторів стає настільки відчутним, що суперечності між загальним і тіньовим сектором спостерігаються практично в усіх сферах життєдіяльності суспільства.

За даним МВС України чесно сплачують податки державі лише 10 % комерційних структур, відбувається зростання корупції.

В економічній ситуації, що склалась нині в країні, постають актуальні питання: термінового впровадження радикальних заходів щодо локалізації зростаючих масштабів тіньової економіки; створення економічних умов можливої легалізації тіньового бізнесу; установлення правового режиму регулювання негативних процесів в економіці країни та ін.

Податок на додану вартість (ПДВ) за ствердженням вітчизняних науковців, в умовах ринкової економіки, де має діяти закон вартості (еквівалентного обміну товарів), ПДВ є лише інфляційним чинником та засобом додаткового оподаткування населення країни, значним гальмом залучення інвестицій та розвитку НТП, зміцнення економіки підприємств та країни в цілому. Обчислюється він за встановленими ставками, підлягає сплаті до бюджету та включається до ціни продукції (робіт та послуг). В результаті чого штучно підвищується ціна та собівартість продукції, зменшується прибуток суб'єктів господарювання та рівень рентабельності, значно погіршується їх фінансовий стан та умови виробництва. А тому є початкова економічна необхідність прибрати його або значно зменшити на товари (продукцію), які мають важливе соціально-економічне значення для життєдіяльності людини (ліки, продукти харчування, енергоносії, будматеріали для будівництва житла і об'єктів соціально-культурного побуту та ін.), як це робиться в багатьох країнах світу (Франції, Німеччині, Італії та ін.). Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності виробників, збільшенню виробництва продукції, отримання додаткового прибутку та зміцненню економіки країни.

Політика державного цінового регулювання може здійснюватися шляхом встановлення відповідної системи ціноутворення з обов'язковим урахуванням

рівня інфляції, рівня конкуренції та монополізації виробництва, соціальної політики. Ціна в ринковій економіці є загальним регулятором процесу суспільного виробництва, який разом з іншими регуляторами держави (податком, валютним курсом, дотаціями та ін.) суттєво впливає на діяльність всіх суб'єктів господарювання.

Державне регулювання цін – втручання держави в процес ринкового ціноутворення з метою перерозподілу прибутку між різними групами підприємств, стимулювання структурної перебудови та підвищення ефективності економіки, розв'язання соціальних завдань та ін.

А тому заходи впливу держави на процес ціноутворення є невід'ємними складовими державного регулювання економіки і запобігання процесам інфляції.

Для запобігання розвитку та зменшення інфляційних процесів в економіці країни в умовах її кризового стану, важливим є розробка заходів антикризового управління, впровадження яких сприятиме зміцненню економіки та покращенню стану життя населення країни.

Література:

1. Завгородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник – Львів: Вид. НУ «Львівська політехніка», 2005 – 714 с.
2. Ковальчук І.В. Економіка підприємства: Навч. посібник: Знання, 2008 – 679 с.
3. Моноостирський Г.Л. Антикризове управління: Навч. метод. посіб. – Тернопіль: Економічна думка, 2008 – 80 с.